Реторика, академична и педагогическа комуникация
Rhetoric, Academic, and Pedagogical Communication

„Дъхът“ на убеждаването: телесността като изгубеното звено между класическата реторика и дискурса при използване на изкуствен интелект

DOI 10.55206/VDUF2324

Ралица Ковачева-Бежан
НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“
Имейл: bejan@mail.bg

Абстракт: В статията се разглежда класическият Аристотелов модел на убеждаването, основан на тирадата етос, патос, логос, но в един нов и различен ракурс, а именно в контекста на телесността и въплътеното познание (embodiment). Според това разбиране умът, мисленето и езикът не съществуват отделно от тялото, а са пряко обусловени от физическия опит и сетивата ни. Хипотезата е, че дефицитът на изкуствения интелект спрямо живия оратор не е единствено морален или ценностен – той е преди всичко физически: генеративните модели нямат дъх, тегло, спонтанност и присъствие тук и сега. Тази телесна липса стои в основата на онова, което класическата реторика описва абстрактно като липса на етос и патос. Методиката е новаторска и включва автокиберетнографско наблюдение, включено и външно наблюдение, а анализът се изгражда върху три сценични експеримента (Improbotics, Annie Dorsen, Interrobang / Chatbot Challenge), в които границата между машинно и живо изпълнение буквално се тества пред публика, като се допълва от образната сила на писателския глас на Здравка Евтимова. Три вида изкуства: художествена литература, театър и ораторство са проучени в неизследван досега творчески, креативен и методически план. Изводите, направени на база анализа, са, че реторическото образование, което може да е част от обучението на актьорите през и след третата декада на 21. век, когато динамично се развива и използва изкуственият интелект, се нуждае от връщане към тялото – гласа, дишането и присъствието – като първичен, а не второстепенен, източник на убедителност.

Ключови думи: Изкуствен интелект, реторика, телесност, въплътено познание (embodiment), етос, патос, логос, сценично изкуство, дъх, присъствие.

The “Breath” of Persuasion: Corporeality as the Missing Link between Classical Rhetoric and Discourse in the Age of Artificial Intelligence

Ralitsa Kovacheva-Bezhan
National Academy for Theatre and Film Arts “Krastyo Sarafov”
E-mail: bejan@mail.bg

Abstract: The article examines the classical Aristotelian model of persuasion, based on the triad of ethos, pathos, and logos, but from a new and different perspective, namely, within the context of corporeality and embodied cognition (embodiment). According to this understanding, the mind, thought, and language do not exist independently of the body but are directly conditioned by our physical experience and senses. The hypothesis is that the deficit of artificial intelligence in comparison with the living orator is not merely moral or value-based – it is, above all, physical: generative models have no breath, weight, spontaneity, or presence here and now. This bodily absence underlies what classical rhetoric describes abstractly as the absence of ethos and pathos. The methodology is innovative and incorporates auto-cyberethnographic observation, as well as internal and external observation. The analysis is based on three stage experiments (Improbotics, Annie Dorsen, and Interrobang / Chatbot Challenge), in which the boundary between machine-generated and live performance is literally tested before an audience, complemented by the evocative power of the literary voice of Zdravka Evtimova. Three forms of art – literature, theatre, and oratory – are examined from a creative and a methodological perspective that has not been explored to date. The conclusions drawn from the analysis indicate that rhetorical education, which may form part of actors’ training during and beyond the third decade of the 21st century, at a time when artificial intelligence is developing and being increasingly utilized dynamically, requires a return to the body – to voice, breathing, and presence – as a primary rather than a secondary source of persuasiveness.

Keywords: Artificial intelligence, rhetoric, corporeality, embodied cognition (embodiment), ethos, pathos, logos, performance, breath, presence.

Уводни думи

Навлизането на големите езикови модели (LLM – Large Language Models) в публичната комуникация постави реторическата теория пред нов въпрос: може ли машина, обучена при използване на алгоритми и милиарди човешки думи, да убеждава така, както убеждава живият оратор? Първите отговори на този въпрос обичайно тръгват от Аристотеловия триъгълник на убеждаването или от триадата логос, етос, патос – и стигат до сравнително предвидим извод: artificial intelligence (AI) или изкуственият интелект (ИИ)

превъзхожда човека в логоса (структура, скорост, обем от данни, обмен и разпространение на данни, в това число big data), но остава дефицитен в етоса и патоса, защото няма личен опит, морална отговорност или способност за истинско съпреживяване.

В настоящата статия се приема тази изходна позиция, но се предлага да се направи една крачка назад – към въпроса какво всъщност правят възможни етосът и патосът при живия оратор или при произнасяне на речи на живо, пред директна аудитория. Тезата, която се защитава, е, че моралният авторитет и емоционалната връзка не се появяват от нищото – те се раждат от тялото: от дъха, който трепва, от гласа, който променя тембъра си, от присъствието на един човек в конкретен физически момент пред друг човек. С други думи, преди да е етически или психологически дефицит, ограничението на AI е телесно: той не диша, не тежи, не е тук и сега.

Дизайн на изследването

Изследователската цел на статията е да свърже класическата реторическа теория с понятието за въплътено познание (embodied cognition) и да провери тази връзка емпирично – през три съвременни сценични проекта, в които изкуственият интелект буквално дели пространството с живи изпълнители, и през художествен текст на българската писателка Здравка Евтимова, зададен като философски коментар към темата.

Методиката включва автоетнографското наблюдение, което е представено от Спас Рангелов [1] и анализ на работа с актьори, който е описан в публикация от Светослав Добрев. [2]

Методиката е новаторска и включва още вътрешно и външно наблюдение, а анализът, поради спецификата на проучването изисква не само интердисциплинарен, но и нов подход, той е комплексен и новаторски, като се изгражда върху три сценични експеримента (Improbotics, Annie Dorsen, Interrobang / Chatbot Challenge), в които границата между машинно и живо изпълнение буквално се тества пред публика, като се допълва от образната сила на гласа на писателката Здравка Евтимова.

В хода на разсъжденията се пораждат следните въпроси:

- По какво тялото на оратора допринася за етоса и патоса отвъд тяхното дефиниране като морални и психологически категории?
- Какво разкриват сценичните експерименти с AI за границата между симулирано и живо присъствие?
- Какви практически изводи произтичат от това за реторическото и актьорското образование в ерата на генеративния изкуствен интелект?

В хода на търсене на отговори пак се насочваме към фундамента даден ни от Аристотел. Той определя реториката като „способност да открием

във всеки конкретен случай онези средства, които могат да убеждават“ (Аристотел, 2013). [3] В основата на класическия модел стои разграничението на три вида доказателства: „От начините за убеждаване, пребиваващи в словото, има три вида: едни се съдържат в нрава на говорещия [етос], други – в разположението на слушателя [патос], а трети – в самото слово чрез онова, което то доказа или изглежда, че доказва [логос].“ [4]

Тази триделна рамка е формулирана преди повече от две хилядолетия в среда, в която ораторът е бил естествено единство от психика – мисъл, намерение, съпреживяване, вътрешна сила и физическо тяло – глас, дъх, поза, поглед. В древността словото не е било просто информация, а жива енергия. Затова е важно да се отбележи нещо, което съвременните дискусии за AI и реторика често подминават: за Аристотел етосът и патосът никога не са били чисто абстрактни, „дискурсивни“ категории. Те са били вградени в тялото на говорещия и в телесната съотнесеност между него и аудиторията в залата. Съвременната наука за въплътеното познание (embodied cognition) предлага език, който прави тази телесна основа изрична: мисленето не се случва единствено в мозъка, а живее в цялото тяло – в дъха, в мускулната памет, в сетивността.

Именно тук се откроява същинският дефицит на генеративния изкуствен интелект – не толкова в липсата на морал или чувства сами по себе си, колкото в липсата на тяло, което да произведе морала и чувствата в реално време. AI е дестилиран от милиарди човешки думи, но без тялото, което ги е породило – сянка без човек. В този смисъл логосът, който приемаме за предимството на AI пред оратора, можем да разгледаме и от този дискурс.

Логосът: от аргумент до дъх

Логосът – убеждаването чрез самото слово и логическата последователност – е сферата, в която изкуственият интелект демонстрира най-висока ефективност. Големите езикови модели синтезират данни, структурират аргументи и прилагат класически топоси за секунди, постигайки това, което можем да наречем автоматизация на логоса – превръщане на аргумента в технически възпроизводим и практически неизчерпаем ресурс.

Но живият логос никога не е бил само логическа структура – той е бил произнесен логос, зависим от дишането на оратора. Паузата преди ключова дума, ускоряването на темпото в кулминацията, забавянето на финалната мисъл – това са реторически инструменти на дъха, не на синтаксиса. AI може да генерира перфектно построено изречение, но то остава, в най-буквалния смисъл, безжизнено: гласът му е вечно еднакъв, защото зад него няма емоционалност, която обуславя честота на поетите вдишвания или с други думи бял дроб, който да се променя от вълнението, външните и вътрешни условия.

Тръгвайки от емоционалното състояние на говорещия, вниманието в статията по-надолу се насочва и към патоса. Патосът се отнася до способността на оратора да въздейства върху емоционалното състояние на аудиторията, върху чувствата и дори страстите на членовете на аудиторията. AI е способен да извършва дълбок семантичен анализ и статистически да подбира лексика, свързана с конкретни емоционални състояния – способност, използвана масово в микротаргетирането на политическия и рекламния дискурс.

Основният дефицит тук е липсата на реално съпреживяване. Патосът не е статичен избор на емоционални думи, а динамичен феномен, който възниква в реално време между оратора и залата – в очния контакт, в промяната на дишането при вида на реакцията на публиката, в мълчанието, което се случва, защото ораторът регистрира и усеща, че е нужна промяна в паралингвистичните средства, за да се получи по-силно въздействие върху аудиторията. Тъй като AI няма сетивност, той не може да „усети“ залата – той може единствено да имитира предполагаемия ѝ ефект.

Дефицитният етос: от морал до присъствие

Най-съществената линия на разграничение минава през категорията етос – нравът, моралният профил и авторитетът на говорещия. Аристотел е категоричен относно централната му роля: „Нравът [етосът] съдържа, така да се каже, най-вече решаващата сила за убеждаването.“ [5]

Обичайното тълкуване на този дефицит е морално: AI няма биография, репутация или юридическа отговорност. Настоящата статия предлага да се добави и физическо тълкуване: етосът се удостоверява не само чрез думи за характера на оратора, а чрез самото му присъствие – чрез факта, че той е тук, диша, дръзва, насочва гласа си към публиката в реално време, а чрез него като материя на живата дума и мисълта си. Когато дигиталните технологии правят създаването на текст безплатно и масово, настъпва девалвация на самото слово; ценността, както отбелязва Иванка Мавродиева в анализа си на трансформациите на публичния дискурс в дигитална среда, се измества от формата на съобщението към автентичността на неговия източник – а автентичността, в крайна сметка, се удостоверява от тяло, което поема риска да говори. Авторът обобщава: „Чатботът „достига“ частично до равнището на структуриране, но все още не е способен да изгради аргументация, основана на критическо мислене. Чатботът не може да използва фигуративен език; той възпроизвежда готови фрази с ограничена степен на креативност. Освен това „трансферира“ базова информация на популярен език. Резултатите от анализа дават основание да се обобщи, че на този етап съществува резервирано отношение към способностите на чатбота и към изкуствения интелект да комуникират на реторично ниво с изследователя,

който използва естествен интелект, има натрупани знания, критическо мислене, когнитивен подход, както и способност да прилага гносеологията и херменевтиката.“ [6]

Изказвайки съгласи с тези изводи, тук бих искала да насоча вниманието си към сцената, поради естеството на професионалната ми реализация, естествено е интересът ми да е отправен към театралната сцена. Мога да дам следното заглавие на тази част от разсъжденията ми:

Сцената като лаборатория: три експеримента с граница между живо и симулирано

Ако в теоретичната рамка се твърди, че разликата между оратор и чатбот е телесна, то най-точното място за проверка на тази теза е сцената – пространството, в което тялото исторически е било единственият носител на реч. През последните години три международни театрални проекта директно експериментират с тази граница.

1. Improbotics: тест за човешко проявление

В представленията на британския колектив Improbotics AI чатбот импровизира редом с живи актьори на сцената на Edinburgh Festival Fringe, а публиката трябва да отгатне коя реплика идва от човек и коя – от алгоритъм. Експериментът превръща класическия „тест на Тюринг“ в жива театрална игра и поставя въпроса в най-чист вид: Какво прави отговора човешки? Заключението, до което достига публиката, рядко е свързано с правилността или скоростта на репликата – то е свързано с нещо друго, което зрителите усещат, но трудно формулират: неравността, колебанието, дъхът преди репликата.

Снимка 1. Improbotics на 26 май 2024 г. в Komedia като част от Brighton Fringe. Източник: https://improbotics.org/gallery/ [7]

2. Annie Dorsen: алгоритмичен театър

Американската режисьорка Annie Dorsen работи в жанра, който тя нарича алгоритмичен театър, от 2010 г. насам. В „Prometheus Firebringer“ (2023) [8] генеративни AI модели пресъздават изгубена антична трагедия, а самият проект поставя въпроса колко от съвременния публичен език вече е генериран от алгоритми, преди изобщо да стигне до сцената. За разлика от Improbotics, тук AI не се състезава с човек за автентичност – той буквално заема мястото на автора, което прави още по-осезаемо отсъствието на телесен извор зад думите.

Снимка 2. Prometheus Firebringer (2023). *Източник: https://anniedorsen.com/ projects/ prometheus-firebringer/. Фотограф Maria Baranova* [9]

3. Interrobang – Chatbot Challenge: тялото, отдадено на алгоритъма

Най-радикалният от трите примера е спектакълът „Interrobang – Chatbot Challenge“ (HAU Hebbel am Ufer, Берлин, премиера октомври 2024) [10], в който изпълнителката Нина Теклебург буквално отдава тялото си на AI: алгоритъмът командва действията ѝ на сцената – движение, текст, реакции – а тя изпълнява командите.

> *„Тя дава тялото си на AI. В момента, в който го прави – публиката разбира какво означава да имаш тяло.“*
> *– описание на спектакъла „Interrobang – Chatbot Challenge“, HAU Berlin (2024)* [11]

Снимка 3. „Interrobang – Chatbot Challenge“, HAU Berlin (2024): изпълнителка с микрофон и кабел, в момент на физическа и гласова експресия. Фотограф Renata Chueire. Източник: https://www.interrobang-performance.com/en/projekt/chatbot-challenge-2/. [12]

Снимка 4. „Chatbot Challenge“: сцена с прожектирано изображение и изпълнителки в реално време пред камера. Фототграф Renata Chueire. Източник: https://www.interrobang-performance.com/en/projekt/chatbot-challenge-2/. [13]

Тук се разкрива най-ясно тезата в статията относно телесността: дъхът, теглото, грешките – всичко остава нейно, независимо колко строго алгоритъмът диктува текста. Показателно е и че понякога AI просто отказва да командва, и точно това мълчание се превръща в самото представление – момент, в който отсъствието на алгоритмична инструкция оставя тялото само на себе си, изцяло във властта на собствения си дъх.

Като обобщение и вместо коментар извън сценичния експеримент, ще приложа цитат от изключителната българска писателка и майстор на късия разказ, Здравка Евтимова – авторка [14], преведена на над 20 езика и изучавана редом с Рей Бредбъри и Айзък Азимов в американски университетски програми. В нейния текст намирам подобна интуиция за телесната граница на AI. В разказа ѝ „Цветница“, Косьо, главният герой на нейния разказ, коментира изкуствения интелект с обезоръжаваща простота:

„Жал ми е за изкуствения интелект – няма ръце да поправи протекъл покрив, нито кранче под мивката, което капе.“

– Здравка Евтимова, „Цветница“ [15]

Литературният образ работи в синхрон с теоретичната теза на статията: недостигът на AI не е абстрактно философски, а осезаемо телесен и битов – той няма ръце, няма умора, няма нужда някой да го чака за вечеря. Именно тази обикновена, ежедневна телесност – а не сложна морална аргументация – е онова, което читателят разпознава като разликата между машина и човек. Ще завърша цитирането с единно още по-силно образно сравнение.

„Превърнахме Бог в книга, захвърлена на прашна лавица. В какво ще ни превърне изкуственият интелект? Ще продължим ли да мислим? Страхувам се. Някой ден хората ще станат книги, забравена на прашна лавица.“

– Здравка Евтимова, „Цветница“ [16]

Няма нужда от анализ или коментар, нека оставим този въпрос да откънти и всеки сам да намери отговора.

Насочвайки се към заключение на тази статия бих искала да синтезирам предходните си разсъждения.

Синтезът на теоретичния анализ и сценичните примери извежда три конкретни телесни дефицита, които стоят зад абстрактните категории етос и патос:

Изводи и дискусионни въпроси

Дъх

Всеки дъх е различен и непредвидим. Гласът на AI е вечно еднакъв, защото зад него няма бял дроб, който да реагира на момента.

Присъствие

Ораторът съществува единствено тук и сега; AI работи с данни от миналото и няма собствено „сега“, в което да е.

Спонтанност

Децата и животните я притежават естествено. AI може да генерира вариации, но не може да импровизира от тяло, защото няма тяло, от което да тръгне импровизацията.

Тези три категории не заменят Аристотеловия триъгълник – те го обясняват отдолу нагоре. Логосът остава сфера на превъзходство за AI именно защото не изисква дъх. Етосът и патосът остават сфера на човешко предимство именно защото изискват присъствие и спонтанност, които по дефиниция са телесни, а не изчислителни категории.

Вместо заключение

Вместо заключение може да се направи извода или да се формулира допускането, че преходът „от чатбота до оратора“ не е въпрос на натрупване на изчислителна мощ, а на нещо, което изчислителната мощ структурно не може да произведе – тяло, което диша, присъства и се заявява чрез гласа си пред друго тяло. Изкуственият интелект може да генерира реторически структури и да захранва логоса, но остава безсубектен, именно защото е бездиханен.

Практическият извод за реторическото и актьорското образование е следният8: докато AI автоматизира все повече от подготовката на текста, стойността на живото обучение по глас, дишане и сценично присъствие не намалява, а расте. Ако AI е дестилиран от милиарди човешки думи без тялото, което ги е родило, то задачата на реторическото образование на 21. век е да върне студента именно към тялото – единственото място, където думите отново стават дъх.

„AI не диша. Но ти – да. И това е всичко“.

Цитати и бележки

[1] Рангелов, С. (2021). Автоетнографията като съвременен метод за изследване. *Реторика и комуникации през 21. век: теории, методи, практики*. София: Институт по реторика и комуникации, 100–112. [Rangelov, S. (2021). Avtoetnografiyata kato savremenen metod za izsledvane. Retorika i komunikatsii prez 21. vek: teorii, metodi, praktiki. Sofia: Institut po retorika i komunikatsii, 100–112.]

[2] Добрев, С. (2026). Методически подходи в обучението по сценична реч на студенти за органичен преход от физическа към словесна партитура в куклено-драматичния спектакъл. *Реторика и комуникации*, бр. 67, 110–127, DOI 10.55206/JSYW4898. https://rhetoric.bg/. последно посещение на 29.08.2026. [Dobrev, S. (2026). Metodicheski podhodi v obuchenieto po stsenichna rech na studenti za organichen prehod ot fizicheska kam slovesna partitura v kukleno-drama-

tichnia spektakal. Retorika i komunikatsii, br. 67, 110–127, DOI 10.55206/JSYW4898. https://rhetoric.bg/. posledno poseshtenie na 29.08.2026.]
[3] Аристотел. (2013). *Реторика*. (Превод от старогръцки Александър Ничев). София: Издателство „Захарий Стоянов“, 48. [Aristotel. (2013). Retorika. (Prevod ot starogratski Aleksandar Nichev). Sofia: Izdatelstvo „Zahariy Stoyanov“, 48.]
[4] Аристотел. (2013). *Реторика*. (Превод от старогръцки Александър Ничев). София: Издателство „Захарий Стоянов“, книга I, 1356a, 50. [Aristotel. (2013). Retorika. (Prevod ot starogratski Aleksandar Nichev). Sofia: Izdatelstvo „Zahariy Stoyanov“, kniga I, 1356a, 50.]
[5] Аристотел. (2013). *Реторика*. (Превод от старогръцки Александър Ничев). София: Издателство „Захарий Стоянов“, книга I, 1356a, 50. [Aristotel. (2013). Retorika. (Prevod ot starogratski Aleksandar Nichev). Sofia: Izdatelstvo „Zahariy Stoyanov“, kniga I, 1356a, 50.]
[6] Mavrodieva, I. (2023). Linguistic and Rhetorical Features of Dialogue on Rhetorical Topics between a Human and Chatbot GPT. *Rhetoric and Communications*, issue 56, 41. DOI 10.55206/CIKP7841.
https://rhetoric.bg/. Retrieved on 29.08.2026.
[7] Improbotics на 26 май 2024 г. в Komedia като част от Brighton Fringe. https://improbotics.org/gallery/. Retrieved on 29.08.2026.
[8] Prometheus Firebringer. (2023). Фотограф Maria Baranova. https://anniedorsen.com/projects/prometheus-firebringer/. Retrieved on 29.08.2026.
[9] Prometheus Firebringer. (2023). Фотограф Maria Baranova. https://anniedorsen.com/projects/prometheus-firebringer/. Retrieved on 29.08.2026.
[10] „Interrobang – Chatbot Challenge“, HAU Berlin (2024): изпълнителка с микрофон и кабел, в момент на физическа и гласова експресия. Фотограф Renata Chueire. https://www.interrobang-performance.com/en/projekt/chatbot-challenge-2/. Retrieved on 29.08.2026.
[11] „Interrobang – Chatbot Challenge“, HAU Berlin (2024): изпълнителка с микрофон и кабел, в момент на физическа и гласова експресия. Фотограф Renata Chueire. https://www.interrobang-performance.com/en/projekt/chatbot-challenge-2/. Retrieved on 29.08.2026.
[12] „Interrobang – Chatbot Challenge“, HAU Berlin (2024): изпълнителка с микрофон и кабел, в момент на физическа и гласова експресия. Фотограф Renata Chueire. https://www.interrobang-performance.com/en/projekt/chatbot-challenge-2/. Retrieved on 29.08.2026.
[13] „Chatbot Challenge“: сцена с прожектирано изображение и изпълнителки в реално време пред камера. Фототграф Renata Chueire. https://www.interrobang-performance.com/en/projekt/chatbot-challenge-2/. Retrieved on 29.08.2026.
[14] Евтимова, З. Цветница. (превод за лекционни цели, авторски архив). [Evtimova, Z. Tsvetnitsa. (prevod za lektsionni tseli, avtorski arhiv).]
15] Евтимова, З. *Цветница*. (превод за лекционни цели, авторски архив). [Evtimova, Z. Tsvetnitsa. (prevod za lektsionni tseli, avtorski arhiv).]
[16] Евтимова, З. *Цветница*. (превод за лекционни цели, авторски архив). [Evtimova, Z. Tsvetnitsa. (prevod za lektsionni tseli, avtorski arhiv).]

Библиография

Аристотел. (2013). *Реторика*. (Превод от старогръцки Александър Ничев). София: Издателство „Захарий Стоянов“. [Aristotel. (2013). Retorika. (Prevod ot starogratski Aleksandar Nichev). Sofia: Izdatelstvo „Zahariy Stoyanov“.]

Добрев, С. (2026). Методически подходи в обучението по сценична реч на студенти за органичен преход от физическа към словесна партитура в куклено-драматичния спектакъл. *Реторика и комуникации*, бр. 67, 110–127, DOI 10. 55206/JSYW4898. https://rhetoric.bg/. последно посещение на 29.08.2026 г. [Dobrev, S. (2026). Metodicheski podhodi v obuchenieto po stsenichna rech na studenti za organichen prehod ot fizicheska kam slovesna partitura v kukleno-dramatichnia spektakal. Retorika i komunikatsii, br. 67, 110–127, DOI 10.55206/JSYW4898. https://rhetoric.bg/. posledno poseshtenie na 29.08.2026 g.]

Рангелов, С. (2021). Автоетнографията като съвременен метод за изследване. *Реторика и комуникации през 21. век: теории, методи, практики*. София: Институт по реторика и комуникации, 100–112. [Rangelov, S. (2021). Avtoetnografiyata kato savremenen metod za izsledvane. Retorika i komunikatsii prez 21. vek: teorii, metodi, praktiki. Sofia: Institut po retorika i komunikatsii, 100–112.]

Bogost, I. (2022). *ChatGPT Attains Long-Sought AI Goal*: Real Rhetoric. The Atlantic.

Eyman, D. (2015/2021). Digital Rhetoric: Theory, Method, Practice. University of Michigan Press.

Interrobang – Chatbot Challenge (2024). HAU Hebbel am Ufer, Берлин. Премиера 10 октомври 2024.

Improbotics (текущ репертоар). Edinburgh Festival Fringe, Великобритания.

Mavrodieva, I. (2023). Linguistic and Rhetorical Features of Dialogue on Rhetorical Topics between a Human and Chatbot GPT. *Rhetoric and Communications*, issue 56, 22–44. DOI 10. 55206/CIKP7841.
https://rhetoric.bg/. Retrieved on 29.08.2026.

Ползвани материали, източници, фотографии

Евтимова, З. *Цветница*. (превод за лекционни цели, авторски архив). [Evtimova, Z. Tsvetnitsa. (prevod za lektsionni tseli, avtorski arhiv).]

„Chatbot Challenge“: сцена с прожектирано изображение и изпълнителки в реално време пред камера. Фототграф Renata Chueire. https://www.interrobang-performance.com/en/projekt/chatbot-challenge-2/. Retrieved on 29.08.2026.

„Interrobang – Chatbot Challenge“, HAU Berlin (2024): изпълнителка с микрофон и кабел, в момент на физическа и гласова експресия. Фотограф Renata Chueire. https://www.interrobang-performance.com/en/projekt/chatbot-challenge-2/. Retrieved on 29.08.2026.

Improbotics на 26 май 2024 г. в Komedia като част от Brighton Fringe. https://improbotics.org/gallery/. Retrieved on 29.08.2026.

Prometheus Firebringer. (2023). Фотограф Maria Baranova. https://anniedorsen.com/projects/prometheus-firebringer/. Retrieved on 29.08.2026.

Ралица Ковачева-Бежан, *главен асистент, доктор, преподавател по „Сценична реч“, „Техника на говора“, „Словесно действие“ и „Правоговор“ в Наци-*

оналната академия за театрално и филмово изкуство „Кр. Сарафов“, факултет „Сценични изкуства“. Провежда ателие „Дъх, глас, слово“. Има представления в ДКТ Враца, както и частните авторски проекти като музикално-поетичния спектакъл „Дуенде Земята-Майка“ и музикалния винтидж спектакъл „Незабравимите“. 2025 г.

Брой 69 на сп. „Реторика и комуникации“ (октомври 2026 г.) се издава с финансовата помощ на Фонд научни изследвания, договор № КП-06-НП7/23 от 08 декември 2025 г.

Issue 69 of the Rhetoric and Communications Journal (October 2026) is published with the financial support of the Scientific Research Fund, Contract No. KP-06-NP7/23 of December 08, 2025.